

MEMÒRIA ARQUEOLÒGICA DE LA INTERVENCIÓ
EFFECTUADA AL CARRER TEMPLERS, 14-16 I AL
CARRER BELLAFILA, 1-3 (CIUTAT VELLA, BARCELONA)

Codi MUHBA: 019/10

Data intervenció: del 17 al 19 de febrer de 2010

Núm Expedient DGPC: 470 K121-NB-2010-1-5047

Greta Mustieles Salvador

Mataró, febrer de 2010

ÍNDEX

1. FITXA TÈCNICA	3
2. INTRODUCCIÓ	4
3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC	5
4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES.....	8
5. METODOLOGIA	15
6. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES	17
7. CONCLUSIONS.....	21
8. BIBLIOGRAFIA	22
9. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC	22
10. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA	27
Documentació fotogràfica	27
Documentació planimètrica.....	33

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	C/ Templers 14-16, C/ Bellafila 1-3
UBICACIÓ	Barri Gòtic, Districte de Ciutat Vella, Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (p ICC/UB)	X: 431406 Y: 4581711 Z: 13'20 m.s.n.m.
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control arqueològic
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 17 al 19 de febrer de 2010
PROMOTOR	FECSA/ENDESA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Greta Mustieles Salvador

2. INTRODUCCIÓ

La intervenció arqueològica que ha motivat la present memòria s'ha realitzat en funció de les obres de reforç de la xarxa de subministrament de baixa tensió de **FECSA – ENDESA**, amb número d'obra 019/10, previstes per la companyia **EMTE** i portades a terme per l'empresa **CAYMA**, entre el número 14 del carrer dels Templers i el número 3 del carrer de Bellafila de Barcelona (núm. obra: BAFECZE0372753).

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic i alt valor històric, es va considerar la necessitat de la presència d'un control arqueològic preventiu per tal de cobrir la possible aparició de restes i d'estructures, seguint el procediment establert per la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic. Aquest control arqueològic va ser encarregat a l'empresa **ATICS S.L.**, sota la direcció tècnica de l'arqueòloga Greta Mustieles Salvador, amb la supervisió del **Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de Barcelona de l'Ajuntament de Barcelona**, per tal de descobrir i documentar les possibles restes conservades.

Aquesta actuació urbanística preveia la realització d'una rasa de 70m de llarg, 60cm d'ample i 60-80cm de potència, al llarg dels carrers Templers i Bellafila, creuant el carrer Ciutat. L'objectiu de l'obra és fer arribar cables d'electricitat a l'edifici en rehabilitació situat al carrer Bellafila, 3. La present memòria recull la descripció dels treballs realitzats i els elements documentats durant l'excavació de la rasa entre els dies 17 i 19 de febrer de 2010.

Pel que fa a les expectatives arqueològiques, el traçat de la rasa queda comprès dins l'àmbit de les muralles romanes de la ciutat, molt a prop de l'antic fòrum de la mateixa. Cal tenir en compte, doncs, que ens trobem en una zona d'hàbitat des d'època romana, amb continuïtat en època medieval i fins als nostres dies. Això facilitaria la possibilitat de trobar elements arqueològics, sempre i quan no hagin estat afectats per obres o serveis anteriors a la present intervenció.

3. ENTORN GEOLÒGIC I GEOGRÀFIC

La comarca del Barcelonès comprèn el territori estès entre la Mediterrània i la Serralada Litoral, en el tram conegut com a Collserola i delimitat pels rius Llobregat i Besòs. Des del punt de vista morfològic, doncs, s'aprecien dues grans unitats: Collserola i el Pla.

A la Serra de Collserola hi trobem una formació de *horst* composta per materials granítics i esquistosos, limitada al nord pel Vallès (sector central de la Depressió Pre-litoral), a llevant pel Turó de Roquetes (Besòs), al sud pel Turó de Valldaura i a l'oest pel Llobregat.

En quant al Pla, es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral (composta de llicorelles silurianes assentades en un basament granític) i a migjorn per la falla que continua ran de mar des del Garraf i el Turó de Montjuïc fins al Turó de Montgat, més enllà del Besòs. Les seves coordenades són 2^{07'} a 2^{011'} de longitud est de Greenwich i de 41^{022'} a 41^{027'} de latitud nord.

La falla, originada en el moment de la fractura del Massís catalano-balear, dibuixà el que a grans trets havia de ser la costa catalana. Per això, el pla inclinat del peu de Collserola és de basament paleozoic i d'estructura tabular, havent estat afectat per tots els moviments orogènics alpins.

En el miocè i el pliocè, damunt del sòcol paleozoic, van sedimentar dipòsits marins dels que en són testimonis una sèrie de petits i suaus turons (dels Ollers, del Tàber, de les Falzies, de la Bota). La falla es fa visible al Pla, ja que si des de Collserola els dipòsits baixen d'una manera continuada, suau i regular, al punt de contacte entre Ciutat Vella i l'Eixample es produeix una ruptura amb la presència d'un esglaó d'uns 20metres. Aquest salt és clarament visible en la morfologia urbana (les baixades de Jonqueres, de la Via Laietana, els carrers d'Estruc, de les Moles o de Jovellanos). De l'esglaó cap a mar ja no hi ha sòcol de llicorella ni de granit, sinó que ens trobem un mantell al·luvial format per les aportacions de les rieres, dels torrents, dels deltes dels rius veïns i del corrent litoral.

En aquest sector del pla es van formar maresmes i estanyols. Degut a l'avanç de la

costa, molts d'aquests estanyols ja no existeixen en l'actualitat, tot i que molts d'ells han continuat vius en els topònims de la ciutat (Banyols a la marina de Provençals, la Llavineria a Portal Nou, la Llacuna i la Llanera al Llobregat o l'estany del Cagalell al Port).

Així doncs, el Pla es pot dividir en tres sectors: El *pla inclinat*, els *turons arran de mar*, i el *pla de baix*, que correspondria a la zona compresa entre l'esglauó i el mar.

Referent al terme municipal de Barcelona, que és el que ens ocupa en aquest cas, arriba a una extensió de 1.754.900ha i s'estén a la costa mediterrània en una plana de 5km d'amplada limitada al NW per la Serra de Collserola, entre els sectors deltaics del Llobregat i el Besòs.

La seva funció de capital sempre ha estat afavorida per la situació geogràfica d'aquesta plana, on conflueixen els dos grans eixos de comunicació que travessen en direcció N-S la Catalunya Central (el Llobregat i l'eix Besòs – Congost –Ter).

Com hem esmentat abans, ens trobem davant d'un territori format a causa de l'acumulació de sediments provinents de les rieres, torrents i deltes dels rius propers a la ciutat així com de sediments marins (és reconegut que en els darrers segles, Barcelona ha guanyat terreny al mar).

En aquesta plana, quasi completament urbanitzada avui, es destaquen unes zones clarament diversificades:

- El nucli antic, que correspon a la primitiva ciutat romana, damunt el Mont Tàber (15m). Proper a la mar, dominat al sud pel gran promontori de Montjuïc (173m), i que amb els seus ravals més pròxims fou tot Barcelona fins a mitjans del segle XIX. És en aquesta zona on es localitza la rasa motiu de la intervenció arqueològica preventiva.
- Una sèrie de petits nuclis de poblament més densos, antics pobles forans creats a l'entorn de la ciutat.
- Una àmplia zona quadriculada, de carrers amples, planificada a la segona meitat del segle XIX (l'Eixample del Pla Cerdà), quan van caure les muralles. Representa la unió entre la Barcelona Vella i els municipis del Pla. Aquests van ser annexionats a la ciutat a finals del segle XIX, i van permetre alhora el

creixement demogràfic i urbanístic modern, ultrapassat els darrers decennis per un creixement sovint caòtic i incontrolat que ha arribat, amb caràcter marcadament suburbial, als racons més extrems de la plana i ha amenaçat tota la muntanya.

4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ARQUEOLÒGIQUES

Notícies històriques

La present intervenció arqueològica es defineix en el marc històric de la ciutat de Barcelona. L'actual trama urbana de la ciutat, on s'emplaça el present àmbit d'actuació, constitueix una fossilització de l'evolució urbanística que ha experimentat aquest sector de la ciutat, des de la tardoantiguitat fins a l'actualitat.

Hom ha establert, i la recerca arqueològica ho confirma, que la colònia *Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* fou fundada pocs anys abans de la nostra era, aprofitant un petit turó que s'enlairava una desena de metres de la plana quaternària: el Mont Tàber esmentat en època medieval. El seu punt més alt fou ocupat pel temple i les construccions del fòrum cívic.

Els límits físics de la ciutat, és a dir, el *vallum* que delimitava i donava coherència urbana al nucli, es va haver d'adaptar a la forma més o menys ovalada del turó i de les rieres que el vorejaven. Malgrat això, no podem parlar d'una forma irregular, sinó d'un octàgon allargat, derivat de la planta rectangular dels campaments militars romans, però amb els angles retallats.

Aquest polígon pràcticament regular es veu modificat en el seu costat de mar per la presència d'un cos quadrangular o *castellum* d'ús indeterminat que hom data al voltant del s. IV (fig. 1).

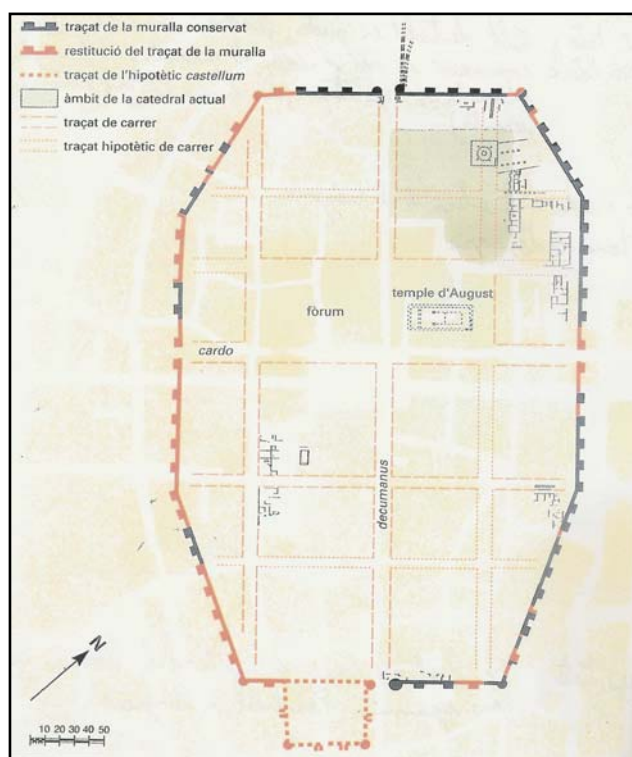

Fig. 1: Planta de la colònia Iulia Augusta Paterna Faventia Barcino i ubicació de la intervenció 082/07. Font: VVAA (1994): Història de Barcelona. Vol I, La ciutat antiga. Ajuntament de Barcelona – Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

Si la muralla, i per tant els límits del solar que ocupà la ciutat, ens són ben coneguts, no passa el mateix amb l'estructura interna de la ciutat. Tan sols la situació de les portes garanteix el recorregut del *cardo* i el *decumanus*, perfectament conservats a través de la trama medieval.

El *decumanus maximus* aniria des de la plaça Nova, pels carrers del Bisbe, de la Ciutat i part del de Regomir; el *cardo maximo*, des de la porta del Call, pels carrers del Call, Llibreteria i baixada de la Presó, fins a la plaça de l'Àngel. Al mateix temps s'assenyala com a *decumani minore* el carrer de Sant Domènec del Call i Gegants. Com a *cardine minore* la baixada de Santa Clara i el carrer de la Pietat.

Sembla que existeix una jerarquitzaació de certs carrers de la ciutat. Els que enllaçaven les portes, els dos eixos centrals de la ciutat, sens dubte havien de ser més amples en relació a l'amplada de les portes, és a dir, d'uns 9m o 10m aproximadament. Conseqüentment un *cardo minor* de 9'5m d'amplada com el constatat sota la baixada de Santa Clara i la plaça del Rei, tindria una amplada semblant a la dels eixos principals. S'explica pel fet que l'esmentat *cardo minor* i el *cardo maximo* delimitaven un espai en el qual quedava inclòs el temple. El *forum* ocupà l'espai de dues illes de 50m x 50m a les quals afegiríem l'amplada dels vials corresponents, entre els 9m i els 10m cada un.

El solar del fòrum, d'uns 120m x 70m, tingué, en un costat, un temple de grans dimensions (25m x 17m) que dataríem dels últims anys del s. I aC, és a dir, del moment de planificació de la ciutat.

La xarxa viària, formada per carrers perpendiculars i paral·lels, respectivament, al *cardo* i al *decumanus*, defineix una estructura ortogonal, d'*insulae* quasi quadrades d'uns 50m de costat.

Així mateix, tot el barri es troba en una zona edificada des de l'edat mitjana, formant part del creixement orgànic natural de la ciutat. El seu urbanisme es defineix a partir del s. XII, amb l'adequació de l'antiga muralla d'època romana a les noves necessitats de la ciutat medieval. En aquest sentit cal destacar el paper que va jugar l'església de Sant Just i Pastor en el procés d'articulació de la trama urbana en època medieval.

Entre els anys 1342-43 es construeix, substituint el temple anterior, el gruix de l'obra de l'església gòtica, de nau única, amb capelles entre contraforts i capçalera poligonal. A la segona meitat del XV es construeix el tram dels peus de l'església, diferenciable de la resta, i es comença la façana. En el període 1559-72 es va construir el campanar semioctogonal.

Intervencions arqueològiques

Les singulars perspectives arqueològiques que ofereix aquest sector de la ciutat s'han posat de manifest en diverses actuacions realitzades en els últims anys. Entre aquestes cal fer menció especial a les intervencions arqueològiques de l'entorn immediat a l'indret:

A la propera plaça de Sant Miquel s'han dut a terme un bon nombre d'intervencions:

Als anys seixanta es projectà una nova urbanització de la plaça de Sant Miquel, juntament amb la construcció d'un nou edifici d'oficines per ampliar l'edifici vell de l'Ajuntament, situat entre els carrers Font de Sant Miquel, Templers i Gegants. Les obres relacionades van suposar l'enderroc de les dues illes de cases ubicades en aquest indret i l'excavació arqueològica, en extensió, de la zona que havia d'ocupar el nou edifici. La intervenció, de la qual se'n va fer càrrec J. de C. Serra Ràfols, amb la col·laboració de Magí Travesset, va posar al descobert una àrea residencial d'època romana composta per dues domus separades per un petit carrer central, a més d'altres restes d'època medieval i moderna.

Pocs anys després, entre el 1968 i 1975, el Museu d'Història de la Ciutat i l'Institut d'Estudis Ligurs van dur a terme l'excavació de l'àrea nord occidental de l'actual plaça de Sant Miquel, entre l'antic carrer d'en Mico, Pas de l'Ensenyança i Font de Sant Miquel. L'objectiu principal era establir una seqüència cronològica de les diferents fases constructives de la ciutat i estudiar-ne els edificis més emblemàtics. Durant les diferents campanyes d'excavació es van descobrir les restes, força malmeses, d'un conjunt termal del qual ja es coneixia un dels mosaics, el localitzat sota de l'enderrocada església de Sant Miquel. A l'edifici termal es van constatar

dues fases constructives, la fundacional, que no es va poder datar amb precisió, i una segona fase, probablement del segle IV dC.

A final dels anys vuitanta, es va reprendre l'activitat arqueològica en motiu d'un projecte arquitectònic a través del qual es pretenia construir un aparcament soterrani, situat al davant del nou edifici fet els anys seixanta, a la banda sud est de la plaça. Per dur a terme l'obra calia fer un estudi arqueològic del subsòl, tant de les zones excavades amb anterioritat com dels sectors que es mantenien intactes, per tal d'avaluar l'estat de conservació en què es mantenien les restes ja descobertes i documentar els nous vestigis.

Es van posar al descobert les restes del conjunt termal localitzat els anys 1968-75 i es va obrir en extensió una àrea de 450m² en el sector sud est de la plaça. En aquesta zona van aparèixer noves restes d'una domus urbana datada del segle I dC i en força bon estat de conservació, que s'integrava plenament dins la trama urbana de la ciutat d'època romana. L'arc cronològic de la casa abastaria des del moment fundacional de la colònia fins a finals del segle II dC o principis del segle III dC. Aquesta intervenció, dirigida conjuntament per Maria Raya i Beatriu Miró¹, també va permetre documentar les fonamentacions de les cases modernes i traces inconnexes d'estructures d'època medieval. Davant de la rellevància històrica dels vestigis descoberts es va desestimar el projecte de construcció d'aparcament soterrani i es van cobrir de nou les estructures per tal de protegir-les.

L'any 1982 es va fer una petita intervenció preventiva al Palau Centelles, situat en l'angle que forma l'encreuament del carrer Gegants amb Baixada de Sant Miquel, en motiu de les obres de rehabilitació de l'edifici. La intervenció la van dirigir M. Recasens i N. Tarradell i va consistir en l'excavació d'una cala situada al subsòl de l'antiga cotxera. Els resultats van permetre de documentar part d'una estança corresponent a una domus d'època romana que es va poder datar dels segles I-II dC. Coronant i retallant les estructures romanes es van localitzar alguns vestigis poc rellevants d'època medieval i restes constructives corresponents al període de fundació del palau, datat del segle XVI.

---

¹ Raya, M. i Miró, B. 1991: "Excavació arqueològica a la Plaça de Sant Miquel". *Tribuna d'Arqueologia* 1989-1990. Barcelona.

Finalment, l'any 1998, l'arqueòleg J.M. Vila² va rebre l'encàrrec de realitzar un seguit de sondeigs al davant de la façana principal de l'anomenat edifici novíssim de l'Ajuntament de Barcelona, situat a la banda est de la plaça. Amb la intervenció es pretenia conèixer l'estratigrafia de l'indret i constatar el grau de conservació de les estructures antigues d'aquest sector de la plaça, fins al moment inèdit. Els resultats, tot i ser puntuals, van ser força positius i van permetre establir algunes línies generals sobre l'evolució històrica des d'època romana fins a l'actualitat. Es van identificar alguns murs i paviments d'opus signinum associats a la domus localitzada al centre de la plaça i altres murs interpretats com a reformes internes de la casa. Pel que sembla, temporalment la casa hauria perdurat fins almenys el segle IV dC. Pel que fa a l'època medieval i moderna, es van descobrir molt pocs indicis, dificultant el coneixement històric d'aquest sector.

Altres intervencions menors són:

El 1995 l'arqueòloga J. Huertas³ va dur a terme una intervenció dins l'edifici de l'Ajuntament de Barcelona, just davant de la finca que ens ocupa, on va documentar estratigrafia datable al s. V. Es van localitzar una sitja i un mur anterior a aquesta cronologia, obrat amb pedres sense escairar, fragments d'opus signinum i un gran carreu amb restes d'encoixinat.

El 1996 J. Auladell⁴ portà a terme una excavació dins l'edifici de l'ajuntament davant del carrer Font de Sant Miquel on documenta varies fases cronològico-constructives: La primera, de la qual es conserva la cantonada d'un edifici monumental amb la factible existència d'una xarxa prèvia de clavegueram. Una segona fase, entre finals del s. I i mitjans del s. II, quan s'instal·la una nova claveguera a l'eix principal del carrer, amb pendent N-S, que funciona amb un seguit de clavegueres secundàries. La tercera fase, de mitjans del s. III, quan sorgeix la primera ocupació de l'espai públic amb la construcció de pòrtics vinculats als edificis de la façana de llevant. Noves remodelacions des de finals del s. III,

---

² Vila, J.M. 1998: Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la plaça de Sant Miquel de Barcelona. Barcelona. Memòria inèdita.

³ Veure Huertas, J. (1995): Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Codi MHCB: 1033. Memòria inèdita.

⁴ Veure Auladell, J. (1996): Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Codi MHCB: 1161. Memòria inèdita.

indiquen el cegament del carrer, l'abandonament com a tal i l'absorció de l'espai per part dels edificis de façana. S'inutilitza la major part del clavegueram secundari. Finalment, entre mitjans del s. V i el s. VI, es documenta una fase de reaprofitament d'estructures seguit de l'abandonament i enderroc de la fàcies romana, suposant l'amortització de la claveguera principal.

El 1997, E. Albiol⁵ documentà al carrer Font de Sant Miquel un conjunt murari d'un moment baix-imperial, probablement al voltant del s. V dC i una sèrie d'estrats d'abandó com a zona residencial al llarg dels segles VI i VII.

El 1999, J. Huertas⁶ torna a documentar, dins l'Ajuntament, una estrat d'argiles amb fragments d'*opus signinum* i dues fonamentacions datades dels segles IV-V dC.

Posteriorment, l'any 2007, es va realitzar una excavació en una finca del carrer Ataülf, a càrrec de C. Forés⁷. Abans de començar la intervenció ja s'havien documentat un tram de torre i de muralla romana, visibles fins al nivell de l'entresòl. L'excavació va permetre trobar-ne la continuïtat en el subsòl, si bé la muralla es troba afectada per serveis contemporanis i per una conducció romana. També s'hi van trobar estructures relacionades amb les termes, anteriors al tram de muralla.

El mateix any 2007, I. Moreno⁸ va realitzar una intervenció a una finca del carrer Ciutat. D'època romana va aparèixer un mur amb un brancal de porta paral·lel al carrer, que probablement es tractés de la façana d'un edifici públic que s'obria al *decumanus maximus*. També es localitzà la fonamentació d'un mur del s. VI. Amb posterioritat a aquestes ocupacions, tenim notícia de que la finca estava ocupada per la Taula de Canvis i Comuns Dipòsits des del segle XVI.

---

⁵ Veure Albiol, E (1997): Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Font de Sant Miquel. Ciutat Vella. Barcelona. Memòria inèdita.

⁶ Veure Huertas, J. (1999): Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona. Ciutat Vella. Barcelona. Codi MHC: 59/99. Memòria inèdita.

⁷ Veure Forés, C. (2007): Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Ataülf. Ciutat Vella. Barcelona. Memòria inèdita.

⁸ Veure Moreno, I. (2007): Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Ciutat. Ciutat Vella. Barcelona. Memòria inèdita.

Per acabar, cal fer esment de la intervenció duta a terme l'any 2004 per J. Hernández al núm. 6 del carrer de Regomir i el núm. 9 del carrer d'Ataülf, on es documenta part de la fortificació tardana de la zona coneguda com el *castellum* o *Castell de Regomir*; l'existència d'un edifici públic altimperial de caire monumental, el qual, al ser fortificat en època tardana, és molt possible sigui la causa de la curiosa forma que presenta la planta de la ciutat en aquest sector. A més d'aquest element, també es va documentar part de la torre circular que flanquejava la *porta pretoriana*⁹.

---

⁹ Veure Hernández, J. (2007): Memòria de la intervenció arqueològica al carrer de Regomir. Ciutat Vella. Barcelona. Memòria inèdita.

6. METODOLOGIA

La present intervenció preveia la realització d'una rasa mitjançant l'obertura de la vorera del carrer.

A fi de confirmar el traçat a seguir, es van anar realitzant sondejos al llarg dels diferents carrers afectats per la rasa. Aquests sondejos resultaven molt útils a l'hora de poder deduir un recorregut aproximat dels serveis situats prèviament a la mateixa zona. En cas de coincidència s'alterava el traçat de la instal·lació elèctrica, evitant així trobar impediments per a la col·locació del cablejat.

Per tal de dur a terme els treballs d'excavació es va escollir un procediment mecànic, treballant amb una miniexcavadora Yanmar B-27. Per trencar el paviment del carrer actual es va fer servir o bé el propi martell de la màquina miniexcavadora, o bé un martell neumàtic utilitzat manualment. Un cop trencat el paviment, la miniexcavadora extreia la terra de la rasa amb una pala de 30cm. En aquells trams on la presència de serveis o altres inconvenients han impossibilitat l'actuació de la màquina, s'ha excavat la rasa manualment.

Un cop excavada una rasa de les dimensions necessàries, es va procedir a la col·locació del cable elèctric. En algun dels trams, com pot ser l'encreuament amb el carrer Ciutat, els obrers van dipositar-hi dos tubs, per on després hi van fer passar els cables d'electricitat. En altres trams es va col·locar el cable elèctric directament. Després es van cobrir els tubs i el cable, posant-hi plaques advertint de la presència de cables elèctrics, i es van acabar de reomplir les rases amb sorra. Tot seguit, es va tornar a pavimentar el carrer.

La metodologia arqueològica aplicada ha estat la basada en el mètode de registre utilitzat per E. C. Harris (1991) i per A. Carandini (1997). Es tracta de registrar objectivament els elements construïts i estrats que s'identifiquen, realitzant una numeració correlativa d'aquests, sota el nom d'Unitat Estratigràfica (UE) que individualitza els uns dels altres. Cada UE es registra en una fitxa on s'indica la ubicació en el jaciment, les seves característiques físiques i la posició física respecte a les altres unitats estratigràfiques amb les que es relaciona. En aquest cas, la identificació d'Unitats Estratigràfiques s'ha realitzat de forma correlativa a

partir del número 100, atorgant a cada nou tram de carrer una nova centena. Així, al carrer Templers li corresponen els números de UE correlatius al 100; mentre que al carrer Bellafila a partir de la Unitat Estratigràfica 200.

La documentació es completa amb un registre gràfic detallat, que inclou la fotografia convencional i la planimetria de tot el procés d'excavació. A la memòria s'incorpora una selecció fotogràfica d'aquelles evidències que són més representatives i que millor reflecteixen el desenvolupament de l'excavació. En l'apartat planimètric s'ha registrat en planta el traçat de la rasa, ubicat en funció als carrers per on discorre.

7. DESCRIPCIÓ DE LES TROBALLES

Les tasques de control arqueològic preventiu realitzades al carrer Templers 14-16 i al carrer Bellafila 1-3 han consistit en el seguiment de l'obertura d'una rasa. La finalitat d'aquesta rasa és la de portar una nova línia de baixa tensió a l'edifici situat al carrer Bellafila 3, actualment en obres de rehabilitació.

Abans d'obrir la rasa es realitzen diversos sondejors, permetent als operaris determinar-ne el seu traçat. Un cop realitzats els sondejors pertinents s'inicien les tasques d'excavació de la rasa. Consta d'una longitud de 70 metres, una amplada de 60cm i una potència variable segons el tram, oscil·lant entre 80cm i 60cm. La rasa en qüestió va resseguint l'actual línia de façana sense arribar a descobrir la fonamentació dels edificis. Manté una orientació SW-NE durant tot el traçat, si bé podem detectar una lleugera inflexió en l'orientació a l'encreuament dels dos carrers afectats amb el carrer Ciutat.

Per tal de poder explicar correctament els treballs realitzats, hem considerat oportú dividir el traçat total en dos trams, cada un corresponent a un dels carrers afectats per la rasa. Així doncs, el TRAM 1 discorre al llarg del carrer Templers, entre els carrers Ataülf i Ciutat. El TRAM 2 correspon al fragment de traçat que afecta el carrer Bellafila, entre el carrer Ciutat i el número 3 del mateix carrer Bellafila, on es troba l'entrada a la finca que requereix la línia elèctrica.

A continuació detallem una descripció acurada de cada un dels trams que configuren el traçat total de la rasa.

TRAM 1

L'excavació en aquest tram del traçat de la rasa s'inicia amb un sondeig a la cantonada del carrer Templers amb el carrer Ataülf; el punt d'entroncament de la línia elèctrica que s'ha de fer arribar fins al carrer Bellafila 3. Així doncs, la màquina miniexcavadora comença a picar les lloses de la pavimentació amb el seu propi martell. El sondeig fa 1'20m d'ample, uns 2m de llarg i uns 80cm de potència. A nivell estratigràfic, la pavimentació del carrer està configurada per un nivell de lloses de 40cm x 60cm x 9cm (**UE 101**). Per sota trobem una capa de formigó, d'entrada d'uns 20-30cm, si bé en aquest sondeig arriba a tenir un gruix de fins a

70cm (**UE 102**). Després del nivell de formigó apareix una capa de sauló de reompliment (**UE 103**). En aquest sondeig podem observar el pas de diversos serveis (aigua i diversos cables elèctrics), que evidencien el fet de que ja s'havia realitzat una rasa prèvia en aquest mateix indret (foto 1). Aquest fet elimina les possibilitats de localitzar estructures o restes arqueològiques en el seu context.

A continuació, la màquina enllaça aquest sondeig amb la rasa al carrer Templers. Un cop ha picat les lloses i la capa de formigó que apareix just a sota (foto 2), la màquina pot començar a buidar la rasa amb la pala (foto 3), fins arribar a la cota necessària per a poder posar el cablejat elèctric. Pel que fa a l'estratigrafia hem de dir que hi ha homogeneïtat entre el sondeig i la rasa, de manera que s'ha cregut oportú unificar l'estratigrafia.

Des de l'encreuament del carrer Templers amb el carrer Ataülf, al llarg d'un tram que arriba fins al portal del número 14 del carrer Templers, la rasa s'excava fins a una potència de 60cm (foto 4). Com al sondeig abans descrit, trobem una pavimentació de lloses, una preparació d'uns 15-20cm de formigó i un estrat de sorres d'uns 40cm de potència. Es tracta d'unes sorres de reompliment de color marró clar, molt netes i sense restes de material de cap tipus. A una alçada de 60cm de profunditat ens trobem una altra capa de formigó (**UE 104**) que es decideix mantenir intacta. Just a la cantonada entre els dos carrers, aquesta capa de formigó s'acaba. Al seu mateix nivell apareixen una placa d'uralita i uns totxos de FECSA que, al aixecar-los mostren una cavitat buida bastant profunda, en la que hi ha diversos serveis. En aquest tram de la rasa es decideix col·locar dos tubs per a passar-hi el cablejat pel seu interior (foto 5).

A partir del portal del número 14 del carrer Templers, desapareix la segona capa de formigó. En aquesta part del traçat, la màquina excavadora pot rebaixar fins a 70cm de potència (foto 6). Per sota de les lloses de pedra i de la preparació de formigó d'uns 20-25cm de potència, apareixen uns 20cm de sorres. Són d'un color marró més fosc que les documentades anteriorment, i contenen algun fragment informe de ceràmica vidrada de factura moderna. A uns 40-45cm de profunditat i en paral·lel a la rasa, però parcialment coberta per la pavimentació que encara hi ha entre la rasa i la façana dels edificis, apareix una filada de pedres lligades amb material constructiu. Després de les sorres i d'aquesta filera de pedres, apareixen

unes argiles taronges (**UE 105**). Probablement, abans no havíem trobat l'estrat d'argiles perquè estarien a una cota inferior al nivell de formigó que apareixia fins ara a 60cm de profunditat. Directament per sota de la línia de material constructiu a 55cm de profunditat), però ja a l'estrat d'argiles, apareix una filada de totxos de FECSA i una canonada d'uns 15-20cm de diàmetre (fotos 7 i 8).

A uns 4 o 5 metres abans d'arribar a l'encreuament amb el carrer Ciutat, en la preparació de paviment de formigó apareixen dos tubs per al cablejat elèctric, just arran del nivell superficial. Davant de la possibilitat d'afectar algun dels serveis col·locats prèviament en aquest indret, es decideix excavar aquest tram amb martell pneumàtic i de forma manual (foto 9).

TRAM 2

Continua l'obertura de la rasa a l'altre cantó del carrer Ciutat, recorrent el carrer Bellafila des de l'encreuament esmentat fins a l'alçada del número 3.

Primer de tot, la miniexcavadora fa un sondeig al carrer Ciutat, de 2'5m de llarg i 1m d'ample, aproximadament. Com abans, s'ha unificat l'estratigrafia entre aquest primer sondeig i la resta de la rasa del carrer Bellafila, ja que es tracta dels mateixos estrats.

Pel que fa als serveis localitzats en aquest primer sondeig, en la mateixa orientació del carrer Ciutat trobem 3 tubs de plàstic per al cablejat elèctric, dels que només un conté cables; una canonada de ferro, també per a la conducció de cables elèctrics; i una canonada d'aigua. En perpendicular al carrer Ciutat, i per tant seguint la orientació del carrer Bellafila, apareix un altre tub per al cablejat; una canonada de ferro; i un tub de plom en desús (foto 10).

En aquest tram del carrer Bellafila, la rasa té una potència d'uns 60-65cm. Estratigràficament, consta d'una pavimentació de lloses com les que ja trobàvem en el carrer Templers (**UE 201**). La preparació de paviment està formada per una capa de formigó, armat amb espigues metàl·liques, d'uns 20-30cm de potència (**UE 202**). En aquest nivell de formigó hi trobem una canonada d'aigua. A continuació del formigó apareix un estrat de sorres d'uns 20-25cm de potència (**UE 203**). En aquest estrat, pràcticament a tocar amb el final de la rasa, a l'alçada del número 3

del carrer Bellafila, apareixen alguns blocs de pedra vinculats amb material constructiu.

Un cop finalitzat aquest tram de la rasa (foto 11), els obrers procedeixen a la col·locació del cable elèctric i al posterior cobriment de la rasa.

8. CONCLUSIONS

Les tasques de control preventiu realitzades al carrer Templers 14-16 i al carrer Bellafila 1-3, degudes a la canalització de la xarxa elèctrica de baixa tensió, no ens han aportat informació arqueològica de cap tipus al no haver-se documentat ni estructures ni material arqueològic.

La possible explicació per aquesta manca de restes arqueològiques es pot deure, per una banda, a la poca potència que té la rasa en qüestió, uns 70cm, i per l'altra, que aquesta s'ha obert resseguint anteriors serveis, fet que ha provocat que el subsòl estigués força afectat.

El fet, però, que en aquesta intervenció en concret no s'hagin pogut documentar noves evidències arqueològiques no implica que futures intervencions en la zona puguin aportar noves dades sobre el desenvolupament al llarg de la història del barri de Ciutat Vella.

9. BIBLIOGRAFIA

- ALBIOL, E. 1997: *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Font de Sant Miquel*. Ciutat Vella. Barcelona. Memòria inèdita.
- AULADELL, J. 1996: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona. Codi MHCB: 1161. Memòria inèdita.
- CARANDINI, A. 1997: *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- CARRERAS I CANDI, F. 1909: "La ciutat de Barcelona" *Geografia General de Catalunya, vol. III*. Barcelona.
- DURAN I SANPERE, A. 1972: *Barcelona i la seva Història, vol. I*. Barcelona.
- HARRIS, E.C. 1991: *Principios de estratigrafía arqueológica*. Crítica. Barcelona.
- HERNÁNDEZ, J.E.; MORA, G.; POUPLANA, X. 1990: *Arquitectura de Barcelona*. Barcelona.
- HUERTAS, J. 1995: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona. Codi MHCB: 1033. Memòria inèdita.
- HUERTAS, J. 1999: *Memòria de la intervenció arqueològica a l'Ajuntament de Barcelona*. Ciutat Vella. Barcelona. Codi MHCB: 59/99. Memòria inèdita.
- SOLÉ, L. 1963: "Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés". *Miscelánea Barcinonensia*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.
- PALET, J.M. 1994: "Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època íbero-romana i l'altmedieval segles II-I a.C.- S.X-XI d.C". *Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona núm. 1*. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.
- PUJADES I CAVALLERIA, J. 2008: *Balanç anual de l'activitat arqueològica a la ciutat (2007)*, QUARHIS, ÈPOCA II, NÚM. 4 (2008), Museu d'Història de la Ciutat. Barcelona.
- RAYA, M. i MIRÓ, B. 1991: *Excavació arqueològica a la Plaça de Sant Miquel*. Tribuna d'Arqueologia 1989-1990. Barcelona.
- VILA, J.M. 1998: *Memòria dels sondeigs arqueològics realitzats a la plaça de Sant Miquel de Barcelona*. Barcelona. Memòria inèdita.

VVAA 1984: *Gran Geografia Comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat vol. VIII*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

VVAA 1992: “El Barcelonès, el Baix Llobregat, el Maresme” *Catalunya Romànica, vol. XX*. Barcelona.

VVAA 1992: “La ciutat a través del temps. Cartografia històrica” *Història de Barcelona, Índex*. Barcelona.

VVAA 1994: *Història de Barcelona. Vol I, La ciutat antiga*. Ajuntament de Barcelona - Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

VVAA 1999: *Del romà al romànic*. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

10. REPERTORI ESTRATIGRÀFIC

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 101	
Sector: Tram 1		Codi MUHBA: 019/10		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	Paviment del carrer actual.			
DESCRIPCIÓ :	Paviment superficial de lloses fabricades amb ciment (60x40x10). Cota inicial: 13,20 m.s.n.m.; Cota final: 13,10 m.s.n.m.			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a 102		Es cobert per	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 102	
Sector: Tram 1		Codi MUHBA: 019/10		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	Preparació de paviment.			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment de formigó. Cota inicial: 13,10 m.s.n.m.;			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a 103		Es cobert per 101	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 103	
Sector: Tram 1		Codi MUHBA: 019/10		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	Estrat de reompliment			
DESCRIPCIÓ :	Rebliment modern de rases de serveis recents.Cota inicial: 13,00 m.s.n.m..			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a 104 i 105		Es cobert per 102	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 104
Sector: Tram 1	Codi MUHBA: 019/10	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Protecció de serveis		
DESCRIPCIÓ :	Capa de formigó Cota inicial:12,60 m.s.n.m.		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 103
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 105
Sector: Tram 1	Codi MUHBA: 019/10	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Farciment		
DESCRIPCIÓ :	Argiles taronges Cota inicial: 12,75 m.s.n.m.;		
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a		Es cobert per 103
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 201
Sector: Tram 2	Codi MUHBA: 019/10	Cronologia: Segle XX	
DEFINICIÓ :	Paviment del carrer actual.		
DESCRIPCIÓ :	Paviment superficial de lloses fabricades amb ciment (60x40x10). Cota inicial: 13,20 m.s.n.m.; Cota final: 13,10 m.s.n.m.		
MATERIAL DIRECTOR :			
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a
	Rebleix a		Es reblert per
	Cobreix a	202	Es cobert per
	Talla a		Tallat per
	Es recolza a		Se li recolza
	S'entrega a		Se li entrega

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 202	
Sector: Tram 2		Codi MUHBA: 019/10		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	Preparació de paviment			
DESCRIPCIÓ :	Preparació de paviment de formigó. Cota inicial: 13,10 m.s.n.m.;			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a 203		Es cobert per 201	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

INTERVENCIÓ: C/ Templers, 14-16 i C/ Bellafila, 1-3			UE : 203	
Sector: Tram 2		Codi MUHBA: 019/10		Cronologia: Segle XX
DEFINICIÓ :	Rebliment			
DESCRIPCIÓ :	Rebliment modern de rases de serveis recents Cota inicial: 12,85 m.s.n.m.; Cota final: 12,55 m.s.n.m.			
MATERIAL DIRECTOR :				
SEQUÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a	
	Rebleix a		Es reblert per	
	Cobreix a		Es cobert per 202	
	Talla a		Tallat per	
	Es recolza a		Se li recolza	
	S'entrega a		Se li entrega	

11. DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

Documentació Fotogràfica

Foto 1: Sondeig realitzat al carrer Ataulf, a la cantonada amb el carrer Templers.

Foto 2: Inici de l'excavació de la rasa situada al carrer Templers.

Foto 3: Rasa del carrer Templers, abans de començar l'excavació de l'estrat de sorres (UE 103).

Foto 4: Rasa del carrer Templers, part superior de la capa de formigó que apareix sota l'estrat de sorres (UE 104).

Foto 5: Rasa del carrer Templers, després de la col·locació dels tubs i del cobriment de la rasa.

Foto 6: Inici de l'excavació de la rasa del carrer Templers a la meitat pròxima a l'encremanet amb el carrer Ciutat.

Foto 7: Final de l'excavació de la rasa al carrer Templers.

Foto 8: Final de l'excavació de la rasa al carrer Templers.

Foto 9: Rasa al carrer Templers, a tocar de l'encreuament amb el carrer Ciutat.

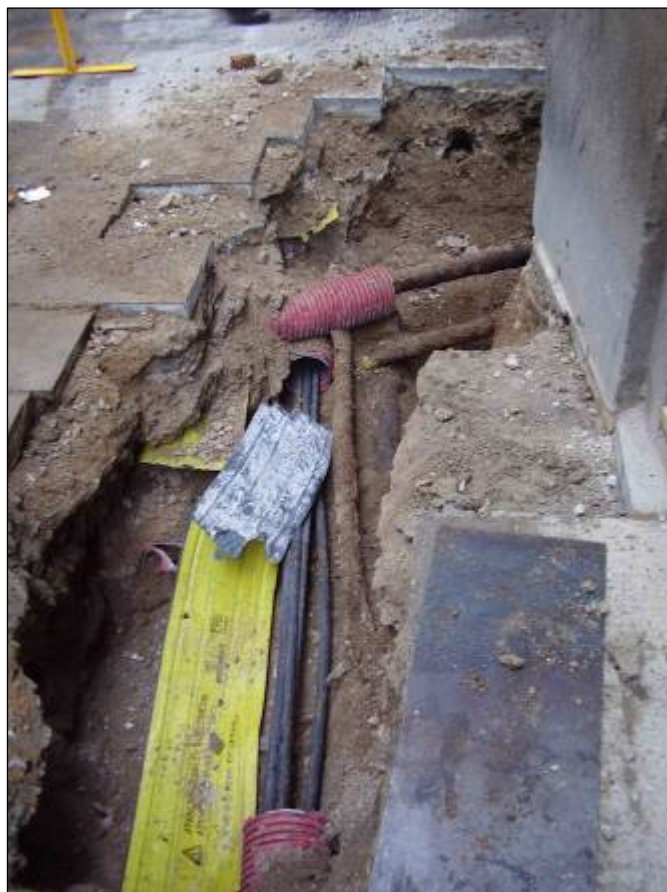

Foto 10: Sondeig realitzat al carrer Ciutat, cantonada amb el carrer Bellafila.

Foto 11: Finalització de la rasa al carrer Bellafila.

Documentació planimètrica

Palau de la Generalitat

Sant Just

Plaça de Sant Jaume 13,3

Ajuntament

Plaça de Sant Miquel 12,1

C. DE LA CIUTAT

C. DE BELLAFILA

C. DELS TEMPLERS

C. DEL REGOMIR

Via Laietana

Carrer Ample

Col·le

15,1

8,5

12,5

13,20 m.s.n.m.

7,1

6,4

11,1

01

de l'Call

de Ferran

aume

Carrer d'Avinyó

MUSEU D'HISTÒRIA DE LA CIUTAT

EXCAVACIÓ: MEMÒRIA ARQUEOLÒGICA DE LA INTERVENCIÓ EFECTUADA AL CARRER TEMPLERS, 14-16 I AL CARRER BELLAFILA, 1-3 (CIUTAT VELLA, BARCELONA). Codi MUHBA: 01910

ARQUEÒLEG DIRECTOR: Greta Mustieles Salvador

PLANIMÈTRIA: J. Ignacio Jimenez Gordon.

ESCALA NUMÈRICA I GRÀFICA: 1:1000 Original DIN-A3

NOM: SITUACIÓ GENERAL DE LA RASA

DATA: FEBRER 2010